

Handleiding

Dagrecreatie

2010 t/m 2011

**The Green
Key**

Voorwoord:

De Green Key, hét keurmerk voor milieuvriendelijke bedrijven in de toerisme- en recreatiebranche, is in toenemende mate een symbool waaraan kwaliteitsbedrijven te herkennen zijn. In en buiten Europa hebben steeds meer bedrijven dit keurmerk. Op bedrijven met een Green Key wordt bewust omgegaan met het milieu en de natuur. Deze bewuste houding garandeert recreanten een comfortabele plaats op een goed recreatiebedrijf in de prachtige natuur.

Voor ondernemers heeft het voeren van een Green Key vele voordelen. Zo is het effect van het hebben van een Green Key certificaat aan de ene kant dat de ondernemer het milieu spaart door minder gas, water en elektra te verbruiken en minder afval te produceren. Dit levert ook een vermindering van kosten op. Aan de andere kant realiseert hij of zij zo ambitieus ondernemerschap en beperkt hij risico's. De Green Key is het middel om de milieuprestaties te meten en te communiceren naar de gasten/klanten. Recreanten merken in dat geval dat milieu en natuur voor de het bedrijf belangrijk zijn.

De systematiek van de Green Key is gebaseerd op het groeimodel en kent drie niveaus: brons, zilver en goud. Hoe hoger het niveau, hoe meer optionele milieumaatregelen de organisatie heeft ingevoerd. Een bedrijf dat in het bezit is van de Green Key heeft meer gedaan dan wet- en regelgeving vereist. Het bedrijf heeft diverse milieu-investeringen gedaan om afval, geluid, water- en energieverbruik te verminderen. Daarnaast heeft het bedrijf aan de recreant de kans gegeven om hier een rol in te spelen. Communicatie neemt bij het voeren van de Green Key een belangrijke rol in. De medewerkers en gasten/bezoekers worden betrokken bij de aanpassingen die milieubelasting verminderen.

De Stichting Keurmerk Milieu, Veiligheid en Kwaliteit is verantwoordelijk voor het uitvoeren van de Green Key. Deze Stichting waarin onder andere ANWB, RECRON en HISWA vertegenwoordigd zijn, ziet toe op de juiste toepassing en controle van de Green Key. De Stichting stelt, in samenwerking met de Foundation for Environmental Education (FEE), de eisen op waaraan moet worden voldaan om voor de Green Key in aanmerking te komen en voert de keuringen uit of laat deze uitvoeren.

De Green Key is één van de vijf programma's van FEE (www.fee-international.org) net als de Blauwe Vlag voor schone stranden en jachthavens, dat ook door de Stichting KMKV wordt uitgevoerd. In Nederland wordt FEE vertegenwoordigd door FEE-Nederland (FEEN).

Uiteraard is het de wens van de Stichting dat alle dagrecreatiebedrijven in Nederland ernaar streven om voor het keurmerk in aanmerking te komen. Het doel is dat uiteindelijk al deze bedrijven financieel gezond zijn en milieuverantwoord werken!

Namens
Stichting Keurmerk Milieu, Veiligheid en Kwaliteit

Derk-Jan Verstand
Voorzitter

Erik van Dijk
Directeur

Inhoudsopgave

Voorwoord:.....	2
Inhoudsopgave.....	3
Inleiding:.....	5
I Milieumanagement:	6
I.1 Milieuarchief (V)	6
I.2 Wet- en regelgeving (V)	7
I.3 De Milieubeleidsverklaring (V).....	7
I.4 Milieuprogramma (V).....	8
I.5 Milieudoorlichting (V).....	8
I.6 Milieucoördinator (V)	8
I.7 Registratiesysteem (V).....	9
I.8 Bemetering elektra & water (V)	9
II Milieubewust management en staf:	10
II. 1 Management overleg Milieucoördinator (V)	10
II.2 Milieubewust personeel (V)	10
II 3. Opleiding personeel (O)	11
III Communicatie met gasten:.....	11
III.1 Green Key schild en Green Key Certificaat (V).....	11
III.2 Milieu-informatie bezoekers (V).....	12
III.3 Actieve beïnvloeding milieugedrag bezoekers (O).....	12
IV Water:	13
IV.1 Waterbesparing kranen, douches en wc's (V)	13
IV.2 Waterbesparing douches, wastafels en tappunten 1. (O)	13
IV 3. Waterbesparing douches en wastafels 2 (O)	14
IV.4 Grijswater (O).....	14
IV.5 Zelfzuivering afvalwater (O).....	14
IV.6 Tussenmeters water (O).....	15
V Schoonmaken:.....	16
V.1 Milieuverantwoorde schoonmaak (V)	16
V.2 Microvezel doekjes (O).....	16
VI Afval:.....	17
VI.1 Gescheiden afvalinzameling (V).....	17
VI.2 Scheiding bezoekersafval (O)	17
VI.3 Scheiding tuinafval (O)	18
VI 4. Extra afvalfractie 2 (O)	18
VII Energie:.....	19
VII.1 Terreinverlichting (V)	19
VII.2 Verlichting binnen (V).....	19
VII. 3 Energiezorgsysteem (O)	20
VII.4 Afname duurzame stroom 1 (O)	20
VII.5 Afname duurzame stroom 2 (O)	21
VII.6 Duurzame energieopwekking (O)	21
VII.7 Duurzame technieken (O)	21
VII.8 Tussenmeters gas (O).....	22
VII.9 Minder milieubelastende brandstoffen (O).....	22
VII.10 Alternatieve brandstoffen (O)	22
VII.11 Aanvullende voorzieningen (V).....	23

VIII Voedsel en drank:	24
VIII. 1 Duurzaam servies en bestek (V)	24
VIII.2 Grootverpakkingen / retoursysteem (V)	24
VIII 3. Food en beverage – 1 (V)	25
VIII 4. Food en beverage – 2 (O)	25
IX Groen en ruimte:	26
IX.1 Onderhoud groenvoorzieningen (V)	26
IX.2 Groenbeheerplan (O)	26
IX.3 Natuurontwikkeling of natuurbeheer (O)	27
IX.4 Faunaplan (O)	27
X Milieubewuste activiteiten:.....	28
X. 1 Vervoersmanagement (V)	28
X. 2 Vervoersmanagement-2 (O).....	28
X. 3 Vervoersmanagement3 (O).....	29
X. 4 Geluidbeheerplan (O).....	29
X. 5 Aanbieden van natuur / milieuactiviteiten (O)	29
XI Kantoor en receptie:.....	30
XI.1 Minder milieubelastend papier 1 (V)	30
XI. 3 Minder milieubelastend papier (2) (O)	30
XI 4 . Minder papier (O)	31
XI.6 Duurzaam bouwen tijdens nieuwbouw, verbouw of renovatie (O)	31
XI.7 Milieuvriendelijk schilderwerk (O)	32
XII Bonusnormen.....	32
XII.1 Aanvullende milieumaatregel (Bonusnorm) (O).....	32
XII.2 Aanvullende milieumaatregel (Bonusnorm) (O).....	32
Definities	33
Colofon.....	35

Inleiding:

In deze handleiding over de Green Key voor dagrecreatiebedrijven kunt u lezen welke de normen er zoal zijn en aan welke normen een dagrecreatiebedrijf dient te voldoen voor het gewenste niveau van de Green Key en hoe aan de normen kan worden voldaan.

De Green Key bestaat uit **VERPLICHTE (V)** en **OPTIONELE (O)** normen, in dit document vervolgens aangeduid als (V) en (O). Aan alle verplichte normen dient voldaan te worden. De verplichte maatregelen, gemarkeerd met een (V) zijn van administratieve aard en gaan over basis milieumaatregelen zoals het besparen van gas, water en elektriciteit en het verminderen van de hoeveelheid afval. Een bedrijf dient aan alle verplichte maatregelen te voldoen.

De hoogte van het niveau van de Green Key te weten brons (minimaal verplichte niveau), zilver of goud wordt bepaald door het aantal optionele maatregelen dat u op uw bedrijf heeft ingevoerd en toegepast. Deze optionele normen kunt u vrij kiezen uit het totaal van de 38 optionele normen. De optionele maatregelen, gemarkeerd met een (O) bestrijken uiteenlopende milieuaandachtsgebieden. Het aantal daadwerkelijk toegepaste optionele maatregelen bepaalt welk niveau (brons, zilver of goud) van de Green Key het bedrijf kan verkrijgen.

In het onderstaande schema is aangegeven aan hoeveel normen u dient te voldoen voor de niveaus brons, zilver en goud.

Sector	Verplichte normen	Optionele normen totaal 38		
		Brons: + 8	Zilver: + 13	Goud: + 18
Dagrecreatie	25			

I Milieumanagement:

Aantal criteria	Behaalde criteria
V = 8	
O = 0	

I.1 Milieuarchief (V)

Norm:

Alle milieurelevante informatie wordt opgeborgen in het milieuarchief. Er is één persoon verantwoordelijk voor de archivering van die informatie.

Toelichting:

In het milieuarchief worden de volgende zaken bijgehouden:

- Verklaring voldoen aan wet- en regelgeving (aantonen verlening van de Milieuvergunning of aanmelding) (zie eis I 1.2).
- Verklaring (ondertekend) van geen aanschrijving van gemeente en/of provincie (zie eis I 1.2).
- Milieubeleidsverklaring (zie eis I 1.3).
- Milieuprogramma (zie eis I 1.4).
- Rapportage van de eenmalig uitgevoerde milieudoorlichting (zie eis I 1.5).
- Taakomschrijving milieucoördinator (zie eis I 1.6).
- Milieu-instructies voor het personeel (zie eis I 1.7).
- Registraties kosten en hoeveelheden van gas, water, elektra, en afval op jaarbasis, en de met het registratiesysteem bepaalde kengetallen (zie eis I 1.8).
- De inventarisatie van de apparatuur (zie eis I 1.9).
- Eventuele pachtcontracten van horeca, winkel en/of zwembad(en).
- Verklaring (ondertekend) van uitgevoerde risico-inventarisatie inzake Legionella..
- Eventuele facturen van milieu-investeringen en/of maatregelen.
- Voor dagrecreaties dient een plattegrond van het bedrijf te zijn waarop is aangegeven hoe de indeling van het terrein is, met daarbij ook eventueel vermelding van aparte entiteiten en bemetering van gebouwen, attracties etc.

Controle:

Administratieve controle schriftelijk vastgelegd materiaal of digitaal milieuarchief

I.2 Wet- en regelgeving (V)

Norm:

Het bedrijf beschikt over een geldige milieuvergunning of voldoet aan de voorwaarden uit de het Activiteitenbesluit.

De AmvB is vervangen door het activiteitenbesluit. Dit betreft regelgeving op onder de Wet milieubeheer. Voor dagattracties kan het voorkomen dat ze niet onder het activiteitenbesluit vallen. In die gevallen moet het bedrijf een vergunning Wet Milieubeheer hebben. Daarnaast wordt voldaan aan alle andere voor het bedrijf van toepassing zijnde milieu wet- en regelgeving.

Toelichting:

De ondernemer verklaart middels jaarlijkse ondertekening van het standaardformulier 2, dat het bedrijf voldoet aan de milieuwet- en regelgeving (zoals Activiteitenbesluit, WHVZ, WVO, Legionella, gebruikersvergunning en APV) of werkzaamheden verricht om hier aan te voldoen en dat het bedrijf geen aanschrijving van de lokale of provinciale overheid inzake deze milieuthema's heeft openstaan.

Controle:

Administratieve controle milieuarchief (zie eis I1.4), waarin aanwezig:

- het meldingsformulier aangaande de Activiteitenbesluit of een geldige milieuvergunning,
- het antwoord van de gemeente op het meldingsformulier (indien ontvangen),
- het ondertekende standaardformulier inzake de Wet milieubeheer/AMvB c.q. openstaande aanschrijving van de gemeente, geen
- het ondertekende standaardformulier inzake Legionella.

I.3 De Milieubeleidsverklaring (V)

Norm:

Het bedrijf beschikt over een milieubeleidsverklaring en deze is zichtbaar opgehangen voor de gast, of is digitaal aanwezig op de website van de onderneming.

Toelichting:

Een milieubeleidsverklaring is een verklaring van de hoogst leidinggevende in het bedrijf, dat het bedrijf zich met milieuzorg bezighoudt. De verklaring kan bijvoorbeeld opgehangen worden bij de receptie.

De verklaring besteedt minimaal aandacht aan:

- algemene milieubeleidsdoelstellingen/ milieubeleid op hoofdlijnen,
- zorg voor milieu als structureel onderdeel van bedrijfsdoelstellingen,
- uitvoering werkzaamheden in overeenstemming met ondernemingsbeleid en vastgestelde procedures,
- algemene regels t.a.v. de uitvoering van het milieubeleid van de onderneming met betrekking tot het voldoen aan wettelijke milieuvoorschriften, scholing van medewerkers en registratie/monitoren van milieuprestaties van de onderneming.

Controle:

Bedrijfsbezoek: visuele controle zichtbaarheid milieubeleidsverklaring. Administratieve controle inhoud schriftelijke milieubeleidsverklaring

I.4 Milieuprogramma (V)

Norm:

Het bedrijf heeft een milieuprogramma voor de komende drie jaar opgesteld en stelt dit jaarlijks bij.

Toelichting:

Het milieuprogramma geeft per jaar aan welke milieumaatregelen het bedrijf zal nemen om de verbruiken van gas, water, elektra en de hoeveelheid afval in die periode te verminderen, waarbij de criteria van de Green Key als leidraad worden genomen.

Controle:

Het milieuprogramma geeft per jaar aan welke milieumaatregelen het bedrijf zal nemen om de verbruiken van gas, water, elektra en de hoeveelheid afval in die periode te verminderen, waarbij de criteria van de Green Key als leidraad worden genomen.

I.5 Milieudoorlichting (V)

Norm:

Het bedrijf heeft éénmalig een milieudoorlichting uitgevoerd (of laten uitvoeren).

Toelichting:

In de milieudoorlichting staan de milieugegevens van tenminste 3 jaren voorafgaand aan de eerste keuring. Deze gegevens zijn verwerkt tot de volgende kengetallen:

- hoeveelheden gas, elektra, water en afval per bezoeker
- kosten voor gas, elektra, water en afval per bezoeker,
- kosten per eenheid verbruik van gas, elektra, water en afval.

In de milieudoorlichting worden (op basis van de vergelijking van de eigen cijfers van het bedrijf met de kengetallen) aanbevelingen geformuleerd om de milieusituatie te verbeteren, voor onder andere de milieuthema's afval, energie en water. Indien het bedrijf minder dan drie jaar operationeel is dan geldt het aantal operationele jaren.

Controle:

Administratieve controle rapportage milieudoorlichting.

I.6 Milieucoördinator (V)

Norm:

Op het bedrijf is één persoon aangewezen als milieucoördinator.

Toelichting:

De Milieucoördinator neemt minimaal de volgende taken op zich:

- centraal aanspreekpunt voor alle milieuzaken.
- draagt zorg voor de instructie van de medewerkers op het gebied van milieu,
- zorgt voor het beheer en het actueel houden van het milieearchief,
- is verantwoordelijk voor het opstellen van het Milieuprogramma (zie eis I1.3).

Op www.greenkey.nl is een registratieprogramma te downloaden

De specifieke taken van de milieucoördinator zijn in zijn/haar functieomschrijving aanwezig en worden ook daadwerkelijk door de milieucoördinator uitgevoerd.

Controle:

Verificatie functieomschrijving milieucoördinator en controle ondertekening.

Bedrijfsbezoek: begeleiding door de milieucoördinator en gesprek met de milieucoördinator over implementatie van zijn/haar specifieke taken.

I.7 Registratiesysteem (V)

Norm:

Het bedrijf gebruikt de formats van de KMKV (op website onder "handleidingen") voor de registratie van de milieugegevens van het bedrijf en voor het berekenen van kengetallen.

Toelichting:

Het registratiesysteem dient in ieder geval de volgende gegevens als resultaat te laten zien:

- hoeveelheden gas, elektra, water en afval per overnachting,
- alle kosten voor gas, elektra, water en afval per overnachting,
- kosten per eenheid verbruik van gas, elektra, water en afval.
- Vermelding van de aparte bedrijfsonderdelen die het bedrijf heeft.

Deze norm is een jaarlijkse voortzetting van de norm I1.5.

Controle:

Administratieve controle registratiesysteem.

I.8 Bemetering elektra & water (V)

Norm:

Een bepaald percentage van de alle gebouwen, attracties of andere bedrijfsonderdelen die aangesloten zijn op het elektra en/of waterleidingnet, is voorzien van tussenmeters voor water en/of tussenmeters voor electra.

Toelichting:

Voor brons, zilver en goud is dit percentage respectievelijk 33%, 66% en 100%.

Minimaal eenmaal per jaar vindt een registratie plaats van alle tussenmeterstanden.

In het milieuarchief is een plattegrond van het bedrijf opgenomen waarop staat aangegeven wat de terreinen, gebouwen, attracties zijn en op welke wijze deze worden bemeterd.

Ook in die gevallen waar op het bedrijf in eigen beheer drinkwater wordt gewonnen en gedistribueerd, dienen tussenmeters voor water aanwezig te zijn.

Controle:

Bedrijfsbezoek: administratieve controle plattegrond en steekproefsgewijze controle aanwezigheid tussenmeters en geregistreerde tussenmeterstanden (milieuarchief).

II Milieubewust management en staf:

Aantal criteria	Behaalde criteria
V = 2	
O = 1	

II. 1 Management overleg Milieucoördinator (V)

Norm:

Ten minste één maal per jaar heeft het management overleg met de milieucoördinator.

Toelichting:

Ten minste één maal per jaar vindt er overleg plaats tussen de milieucoördinator en het management over de milieuprestaties van het bedrijf. Hiervan wordt een kort verslag gemaakt (max 1 A4). De volgende onderwerpen komen minimaal aan bod:

- Registratiesysteem milieugegevens
- Kengetallen
- Milieuprogramma

Uitzondering:

Indien de milieucoördinator de eigenaar/manager is vervalt deze norm.

Controle:

Administratieve controle verslag

II.2 Milieubewust personeel (V)

Norm:

Alle vaste medewerkers, vakantiekrachten en/of vrijwilligers zijn geïnstrueerd over het milieu.

Toelichting:

Naast een algemene milieu-instructie heeft iedere medewerker een specifieke milieu-instructie, die verband houdt met zijn/haar taak. De instructie is gespecificeerd naar de voor de betreffende medewerker relevante werkgebieden (te weten afval, schoonmaak, registratie nutsverbruiken / water- en energiebesparing, organisatie milieuactiviteiten, communicatie met gasten).

Elke vaste medewerker vakantiekracht of vrijwilliger, heeft de voor hem/haar van toepassing zijnde instructie ondertekend. Deze ondertekende instructies zijn opgenomen in het milieuarchief.

Indien niet wordt gewerkt met vaste krachten gelden bovenstaande eisen voor alle medewerkers.

Controle:

Administratieve controle schriftelijke instructies en ondertekening door medewerkers (milieuarchief).

II 3. Opleiding personeel (O)

Norm:

Alle vaste stafmedewerkers op de loonlijst hebben een duurzaamheids cursus of (interne) opleiding gevolgd in het kader van het voldoen aan de eisen van de Green Key.

Toelichting:

Het curriculum van een dergelijke cursus moet van te voren goedgekeurd zijn door de Stichting KMKV. De aanwezigheid van de medewerkers wordt aangetoond aan de hand van handtekeningen op een presentielijst waarop tevens de datum staat waarop de cursus is gegeven.

Controle:

Administratieve controle presentielijsten voorzien van datum en handtekeningen.

III Communicatie met gasten:

Aantal criteria	Behaalde criteria
V = 2	
O = 1	

III.1 Green Key schild en Green Key Certificaat (V)

Norm:

Indien het bedrijf reeds in het bezit is van de Green Key, dienen het schild en het certificaat op een voor bezoekers zichtbare plaats te hangen .

Controle:

Visuele controle van het Green Key vignet.

Toelichting:

Geldt alleen indien het bedrijf reeds een Green Key bezit.

Zodra de onderneming het certificaat behaald heeft dienen het Green Key certificaat en het schild zichtbaar opgehangen te worden. Het certificaat kan bij de receptie, hoofdentree of op andere plaatsen gehangen worden, het schild bij de centrale ingang (hoofdentree). Voor complexe dagrecreaties met meerdere gebouwen/ingangen worden afspraken op maat gemaakt.

III.2 Milieu-informatie bezoekers (V)

Norm:

De communicatie over het milieu naar de bezoekers geschiedt aantoonbaar op minimaal drie verschillende manieren.

Toelichting:

Voorbeelden voor deze verschillende manieren van communicatie met de bezoekers zijn:

- Informatie over de Green Key in relatie tot het bedrijf in een informatieboekje of op een informatiebord (bv opgehangen naast het vignet),
- Een Greenkey nieuwsbrief, waarin staat beschreven wat het bedrijf heeft moeten doen om in aanmerking te komen voor de Green Key, en hoe de bezoekers daar de ondernemer mee kunnen helpen,
- De folder van de Green Key (verkrijgbaar bij de St. KMK),
- De voorlichtingsborden op het bedrijf (bijvoorbeeld bij de afvalinzamelingspunten) voorzien van een afbeelding van de Green Key (stickers zijn verkrijgbaar bij de St. KMK),
- Een afbeelding van de Green Key op de website van het bedrijf, met daarbij informatie over de Green Key in de bedrijfsvoering en een link naar www.GreenKey.nl.

Het belang van communicatie naar de bezoekers is groot: door de bezoekers te betrekken bij de milieu-inspanningen van het bedrijf is de kans groot dat de bezoekers zelf ook milieubewust gedrag gaan vertonen.

Controle:

Visuele controle van de verschillende vormen van voorlichting.

III.3 Actieve beïnvloeding milieugedrag bezoekers (O)

Norm:

Het actief stimuleren van het milieugedrag van de bezoekers door de organisatie zelf.

Toelichting:

De onderneming kan door allerlei maatregelen zo milieubewust mogelijk worden, maar als de gasten daar niet aan meewerken wordt het optimale resultaat niet bereikt. De bedoeling van deze norm is om de gasten actief te stimuleren om milieubewust gedrag te vertonen.

Controle:

Visuele controle van de manier van actieve beïnvloeding.

IV Water:

Aantal criteria	Behaalde criteria
V = 1	
O = 5	

IV.1 Waterbesparing kranen, douches en wc's (V)

Norm:

Het bedrijf past waterbesparende maatregelen toe bij kranen, douches en wc's.

Toelichting:

Uit de tappunten bij wastafels komt niet meer dan gemiddeld 6 liter water/minuut.

Uit de tappunten bij spoelbakken komt niet meer dan gemiddeld 9 liter/minuut.

Uit de (personeels)douches komt niet meer dan gemiddeld 9 liter/minuut.

Voor de spoeling van alle toiletten wordt niet meer dan gemiddeld 6 liter water gebruikt.

Uitzonderingen:

Bij gebruik goed functionerende drukknop en/of sensor (maximaal 15 sec.) is er geen eis aan maximaal toegestane doorstroming.

Bij wc's geldt bij gebruik van grijswater een maximum van 9 liter per spoeling. Bij het gebruik van een stortbak met een stopknop (die duidelijk staat aangegeven), mag de maximale spoeling 9 liter bedragen.

IV.2 Waterbesparing douches, wastafels en tappunten 1. (O)

Norm:

Uit de (eventueel aanwezige) douches, wastafels en tappunten komt niet meer dan gemiddeld 6 liter water per minuut.

Toelichting:

Uit de tappunten bij wastafels komt niet meer dan gemiddeld 5 liter water per minuut (l/m),

Uit de tappunten bij spoelbakken komt niet meer dan gemiddeld 6 l/m

Uit de douches komt niet meer dan gemiddeld 8.

Toiletspoelingen zijn begrensd op 6l met spoeling, uitgezonderd grijswater toiletten.

Uitzonderingen voor de uitstroom snelheid gelden voor drukknoppen of sensoren, afgesteld op maximaal 15 sec.

Controle:

Bedrijfsbezoek: visuele controle en steekproefsgewijze meting van de doorstroming.

IV 3. Waterbesparing douches en wastafels 2 (O)

Norm:

Het bedrijf past *extra* waterbesparende maatregelen toe bij kranen en douches.

Toelichting:

De doorstroming van tappunten bij wastafels is maximaal 5 liter per minuut.

De doorstroming van spoelbakken is maximaal 6 liter per minuut.

De doorstroming van douches is maximaal 6 liter per minuut.

Controle:

Bedrijfsbezoek: visuele controle en steekproefsgewijze meting van de doorstroming

Voor een veldkraan zonder drukknop of sleutel of dergelijke is de maximale doorstroming 9 liter/minuut.

IV.4 Grijswater (O)

Norm:

Op het bedrijf is een grijswaterinstallatie aanwezig, inclusief alle benodigde onderdelen van dit systeem. Tevens wordt een registratie van de verbruikte hoeveelheid grijswater bijgehouden. Hiertoe dient een grijswatermeter aangebracht te zijn in de installatie.

Toelichting:

Grijswater kan zijn: (geïnfiltreerd) regenwater, spoelwater van het zwembad en/of douchewater. Grijswater kan gebruikt worden voor de wc's, wasmachines, sproeiwater, enz. De besparing kan oplopen tot 25% van het waterverbruik. Ook levert deze investering een vermindering op van capaciteitsproblemen in het watertoevoer systeem. ***Het in eigen beheer oppompen en gebruiken van grondwater valt niet onder deze norm.***

Controle:

Visuele controle van de grijswater installatie.

IV.5 Zelfzuivering afvalwater (O)

Norm:

Op het bedrijf wordt (een gedeelte van) het afvalwater behandeld met behulp van een eigen zuiveringsinstallatie.

Toelichting:

Een helofytenfilter (rietzuivering) kan onderdeel uitmaken van de waterzuivering. Het effluent van het filter kan worden hergebruikt voor bijvoorbeeld toiletspoeling. Over de werking van het systeem wordt uitleg gegeven aan de gasten. Het zuiveringssysteem dient te voldoen aan de wettelijke normen.

Controle:

Bedrijfsbezoek: visuele controle aanwezigheid systeem en uitleg aan gasten.

IV.6 Tussenmeters water (O)

Norm:

Een bepaald gedeelte van alle op het bedrijf aanwezige attracties en centrumgebouwen (gebouwen vrij toegankelijk voor publiek, kantoorgebouwen, horeca en uitgifteruimtes) zijn apart bemeterd voor water.

Toelichting:

Het doel van deze norm is dat inzicht wordt verkregen in het waterverbruik op een dusdanige wijze dat minimaal 80% van het jaarlijkse waterverbruik van het bedrijf wordt verklaard met behulp van de tussenmeters. Minimaal éénmaal per jaar vindt registratie plaats van alle tussenmeterstanden. Tevens is in het milieuarchief een plattegrond van het bedrijf opgenomen waarop alle attracties en centrumgebouwen staan aangegeven met daarop aangetekend welke zijn bemeterd. De registratie gaat gepaard met een schriftelijke analyse om jaarlijkse stijgingen of dalingen te verklaren.

Controle:

Jaaroverzicht van het totale waterverbruik, overzicht aanwezige attracties en centrumgebouwen op plattegrond en steekproefsgewijze controle op de aanwezigheid van tussenmeters en geregistreerde tussenmeterstanden.

V Schoonmaken:

Aantal criteria	Behaalde criteria
V = 1	
O = 2	

V.1 Milieuverantwoorde schoonmaak (V)

Norm:

Voor de gehele schoonmaak wordt gebruik gemaakt van minder milieubelastende schoonmaakmiddelen.

Toelichting:

Voor de reiniging van het interieur, het sanitair en de toiletten wordt gebruik gemaakt van schoonmaakmiddelen die geen chloor, ammonia, fosfaten of sulfaten en minder dan 5% niet ionische stoffen bevatten. Milieuverantwoorde schoonmaakmiddelen voldoen aan de in algemene bijlage gespecificeerde eisen.

Bij een doseersysteem wordt er gebruik gemaakt van een doseersysteem zoals een doseersysteem op de fles (knijpreservoir), een doseersysteem voor sproeiflacon (patronen), doseerapparatuur en een doseerstation. Bij uitbesteding van de schoonmaakactiviteiten dient binnen 2 jaar na de eerste beoordeling voor de Green Key het contract te worden herzien met bovenstaande voorwaarden. De inkoopfacturen van de schoonmaakmiddelen zijn opgenomen in het milieuarchief.

Controle:

Administratieve controle inkoopfacturen en product infoblad schoonmaakmiddelen (in milieuarchief), administratieve controle contract uitbesteding schoonmaakactiviteiten (in milieuarchief), visuele controle doseersystemen en schoonmaakmiddelen.

Uitzondering:

Keukens en ruimtes waar voedselbereiding plaatsvindt en waarop de wetten voor hygiëne en voedselveiligheid (HACCP) van toepassing zijn vallen niet onder deze norm.

V.2 Microvezel doekjes (O)

Norm:

Voor de dagelijkse schoonmaakactiviteiten maakt het bedrijf gebruik van microvezel doekjes.

Toelichting:

Het gebruik van deze doekjes levert een besparing op het gebruik van schoonmaakmiddelen. Deze middelen mogen namelijk niet gebruikt worden in combinatie met de microvezel doekjes.

Controle: Inkoopfacturen en aanwezigheid zijn van de microvezel doekjes.

V 3. Gebruik dispensers 1. (O)

Norm:

De onderneming heeft in alle toiletruimtes en personeelsruimtes zeep-, foam- of shampoo-dispensers geïnstalleerd.

Controle:

Visuele controle tijdens bedrijfsbezoek

VI Afval:

Aantal criteria	Behaalde criteria
V = 1	
O = 3	

VI.1 Gescheiden afvalinzameling (V)

Norm:

Op het bedrijf zijn voorzieningen aanwezig voor het gescheiden inzamelen van bedrijfsafval.

Toelichting:

De onderneming houdt papier en karton, flessen- en tafelglas en het KGA (klein gevaarlijk afval) gescheiden van het restafval, en zorgt voor gescheiden afvoer van deze vier afvalfracties. Het bedrijf houdt een registratie bij van het aantal ledigingen plus (een schatting van) de jaarlijkse hoeveelheid en kosten van deze afvalfracties (gewicht in kg) en van overige fracties zoals onverwerkt etensafval (AGF) en verwerkt/gekookt etensafval (Swill). Deze gegevens worden opgenomen in het milieuarchief. Indien AGF en/of Swill meer is dan 200 kg/week dan dienen deze fracties ook te worden gescheiden van het restafval.

Controle:

Administratieve controle van de jaarlijkse registratie van de hoeveelheid van en kosten van afvalfracties (in het milieuarchief) en visuele controle bij bedrijfsbezoek van de aanwezigheid van voorzieningen voor gescheiden inzameling.

VI.2 Scheiding bezoekersafval (O)

Norm:

Op het park zijn afvalvoorzieningen aanwezig waardoor de bezoekers in staat zijn hun afval in minimaal drie verschillende fracties te scheiden (glas, papier en restafval).

Controle:

Visuele controle van de voorzieningen.

VI.3 Scheiding tuinafval (O)

Norm:

Op het terrein van de onderneming zijn voorzieningen aanwezig voor het gescheiden inzamelen van tuinafval.

Toelichting:

Het ingezamelde tuinafval wordt op het terrein verwerkt of door een afvalinzamelaar verwijderd.

Controle:

Bedrijfsbezoek: visuele controle voorzieningen.

VI 4. Extra afvalfractie 2 (O)

Norm:

De onderneming houdt één extra fractie (waaronder bijvoorbeeld plastic) gescheiden van het overige afval en zorgt voor gescheiden afvoer hiervan.

Toelichting:

Voorbeelden van extra gescheiden fracties kunnen zijn: blikken, kurken, kaarsen, cartridges/toners, luiers en dergelijke. Batterijen, verfresten etc. vallen niet onder deze norm, maar behoren tot het Klein Gevaarlijk Afval (zie verplichte norm VI 1).

Controle:

Visuele controle op de aanwezigheid van voorzieningen voor gescheiden inzameling

VII Energie:

Aantal criteria	Behaalde criteria
V = 3	
O = 9	

VII.1 Terreinverlichting (V)

Norm:

Binnen een jaar na de eerste beoordeling voor de Green Key is alle terreinverlichting energiebesparend.

Toelichting:

Energiebesparing bij verlichting kan bereikt worden op twee manieren. De ene manier is het toepassen van energiebesparende lampen met armaturen (type afhankelijk van specifieke toepassing). Een lamp is energiebesparend als hij minimaal 40 lumen per Watt geeft. In de praktijk komt dat neer op SL, PL en TL-lampen. De andere manier is om de verlichting aan te sluiten op tijd-, schemer- of aanwezigheidschakelaars. De beste manier is een combinatie van beide methoden.

Controle:

Visuele controle bij bedrijfsbezoek.

VII.2 Verlichting binnen (V)

Norm:

In bepaalde gebruiks- en werkruimtes is de verlichting energie-efficiënt.

Toelichting:

In de volgende gebruiks- en werkruimtes is de verlichting energiebesparend: magazijnen, personeelsrestaurant, kantoren, werkplaatsen en kleedruimtes. Energie-efficiënte verlichting is verlichting die meer dan 40 lumen per Watt geeft. Daarnaast wordt aanbevolen om tijd- en/of schemerschakelaars en/of aanwezigheidsdetectoren te gebruiken.

Uitzondering: sfeerverlichting en verlichting die noodzakelijk is voor bijvoorbeeld exposities en tentoonstellingen

Controle:

Visuele controle bij bedrijfsbezoek.

VII. 3 Energiezorgsysteem (O)

Norm:

Het bedrijf beschikt over een concreet energiebeleid, dat is vormgegeven via een energiezorgsysteem.

Toelichting:

Een energiezorgsysteem heeft als doel het gebruik van energie van de diverse bedrijfsonderdelen en/of attracties te minimaliseren (energiereductie) en te zorgen voor een continue prestatieverbetering op het gebied van energie-efficiency (optimalisering energiebeheer). Een energiezorgsysteem bestaat uit minimaal de volgende onderdelen: inventarisatie, registratie en monitoringsysteem en een plan van aanpak.

Door het registreren en monitoren wordt inzicht verkregen in het energieverbruik per afdeling (met diverse apparaten) en/of per attractie. Registratie van het energieverbruik geschiedt minimaal eenmaal per jaar. Voor monitoring geldt dat het energieverbruik is gemeten op minimaal twee verschillende momenten. Aan de hand van registratie en monitoren is minimaal 80% van het energieverbruik verklaarbaar.

Als inzicht is verkregen in het energieverbruik kan het bedrijf bepalen waar het mogelijk is om verspilling en energiepieken te voorkomen en waar energiebesparingmogelijkheden liggen. De mogelijkheden en de te nemen maatregelen, voor het realiseren van continue energie-efficiency verbeteringen, staan beschreven in het plan van aanpak. Om de resultaten te meten kan de organisatie energie prestatie indicatoren vaststellen, waarmee de feitelijke energie prestatie wordt vergeleken met de energiedoelstellingen en –taakstellingen van de organisatie. De maatregelen om het energieverbruik te minimaliseren worden opgenomen in het milieuprogramma. Deze norm hangt samen met de verplichte normen 1.4 en 1.13 en optionele norm 2.8.

Controle:

Aanwezigheid van inventarisatie apparaten/attracties, registratie en monitoringsysteem en een plan van aanpak.

VII.4 Afname duurzame stroom 1 (O)

Norm:

Minimaal 35% van de totale hoeveelheid afgenomen elektriciteit is duurzaam opgewekt.

Toelichting:

Duurzaam opgewekte stroom is de naam voor elektriciteit die wordt opgewekt uit duurzame energiebronnen als zon, wind en water. Er worden diverse benamingen hiervoor gebruikt: groene stroom, eco stroom of natuur stroom.

Controle:

Aanwezigheid van contract tussen het bedrijf en de energieleverancier inzake duurzaam opgewekte stroom in het milieearchief.

VII.5 Afname duurzame stroom 2 (O)

Norm:

De totale hoeveelheid afgenomen elektriciteit is duurzaam opgewekt.

Toelichting:

Duurzaam opgewekte stroom is de naam voor elektriciteit die wordt opgewekt uit duurzame energiebronnen als zon, wind en water. Er worden diverse benamingen hiervoor gebruikt: groene stroom, eco-stroom of natuurstroom.

Controle:

Aanwezigheid van contract tussen het bedrijf en de energieleverancier inzake duurzaam opgewekte stroom in het milieuarchief.

VII.6 Duurzame energieopwekking (O)

Norm:

Op het bedrijf wordt voor de bedrijfsvoering of voor levering aan het net gebruik gemaakt van duurzame energiebronnen.

Toelichting:

Dit betreft duurzame energiebronnen zoals wind, zon en water; door middel van een zonneboiler, windmolens, fotovoltaïsche zonnecellen (opwekking elektriciteit) of vergelijkbare duurzame energiebronnen, alsmede tyleslangen voor de (voor)verwarming van het zwembadwater.

Controle:

Visuele controle van de doorgevoerde maatregelen.

VII.7 Duurzame technieken (O)

Norm:

Op het bedrijf wordt voor de bedrijfsvoering gebruik gemaakt van duurzame technieken.

Toelichting:

Onder duurzame technieken wordt verstaan een warmtekracht-installatie, opslag van warmte en koude in de bodem, warmtepompen en verbranding of vergisting van biomassa.

Controle:

Visuele controle van de installatie.

VII.8 Tussenmeters gas (O)

Norm:

Een bepaald gedeelte van alle op het bedrijf aanwezige attracties en centrumgebouwen (gebouwen vrij toegankelijk voor publiek, kantoorgebouwen, horeca en uitgifteruimtes) is apart bemeterd voor gas.

Toelichting:

Het doel van deze norm is dat inzicht wordt verkregen in het gasverbruik op een dusdanige wijze dat minimaal 80% van het jaarlijkse gasverbruik van het bedrijf wordt verklaard met behulp van de tussenmeters. Minimaal éénmaal per jaar vindt registratie plaats van alle tussenmeterstanden. Tevens is in het milieuarchief een plattegrond van het bedrijf opgenomen waarop alle attracties en centrumgebouwen staan aangegeven met daarop aangetekend welke zijn bemeterd. De registratie gaat gepaard met een schriftelijke analyse om jaarlijkse stijgingen of dalingen te verklaren.

Controle:

Jaaroverzicht van het totale gasverbruik, overzicht aanwezige attracties en centrumgebouwen op plattegrond en steekproefsgewijze controle op de aanwezigheid van tussenmeters en geregistreerde tussenmeterstanden.

VII.9 Minder milieubelastende brandstoffen (O)

Norm:

Op het bedrijf wordt hoofdzakelijk gebruik gemaakt van minder milieubelastende brandstoffen voor verbrandingsmotoren.

Toelichting:

Voorbeelden van minder milieubelastende brandstoffen zijn : Zwavelarme diesel (o.a. voor gazonmaaiers). Aspen

Controle:

Controle van de facturen.

VII.10 Alternatieve brandstoffen (O)

Norm:

Op het bedrijf wordt gebruik gemaakt van alternatieve brandstoffen voor verbrandingsmotoren.

Toelichting:

Voorbeelden van alternatieve brandstoffen zijn: lijnzaadolie, zonnebloem olie, methanol of waterstof.

Controle:

Aantoonbaar gebruik van deze brandstof voor verbrandingsmotoren (inkoopfacturen).

VII.11 **Aanvullende voorzieningen (V)**

Norm:

Voor aanvullende voorzieningen als winkels en horeca zijn maatregelen getroffen om de milieubelasting te beperken.

Toelichting:

Voor de horeca en de winkel is per voorziening minimaal twee van de onderstaande milieumaatregelen doorgevoerd:

Horeca:

- Gasgestookte convectomaat / steamer of gasgestookte frituuroven.
- Centrale of groepskoeling voor de horeca apparatuur of uitsluitend energiezuinige koel- en vriesmeubelen (energielabel A of B).
- Strokengordijn / deksel voor koel- of vriesmeubel.

Winkel:

- In de winkel worden geen plastic tasjes verstrekt,.
- Er wordt gewerkt met één centrale vriescel in plaats van losse, of uitsluitend energiezuinige koel- en vriesmeubelen (energielabel a of b).
- Er wordt gewerkt met hoogfrequente verlichting in spiegeloptiekarmaturen of vergelijkbare energiebesparende verlichting (SL, PL of TL lampen).

Overgangstermijn:

Bij faciliteiten in eigen beheer gaat deze norm per direct in werking. Indien deze faciliteiten verpacht zijn, dan opnemen bij contractherziening binnen 5 jaar na de eerste beoordeling voor de Green Key. Kopieën van de pachtcontracten horeca, winkel, zwembad (bij uitbesteding aan derden) zijn aanwezig in het milieuarchief.

Controle:

Visuele controle van de faciliteiten en maatregelen en eventueel inzage in pachtcontracten.

VII.12 **Energie-schakelsysteem (O)**

Norm:

Het bedrijf maakt gebruik van een energieschakelsysteem:

- a. dat automatisch de verwarming/koeling in bedrijfsgebouwen, vergader/congreszalen, attracties etc. terug of uitschakelt als deze niet in gebruik is, of
- b. een tijdelijk instelbare thermostaat, of
- c. wordt gekoppeld aan planning verhuur zalen/gebouwen en wordt handmatig bediend vanuit TD of receptie.

VIII Voedsel en drank:

Aantal criteria	Behaalde criteria
V = 3	
O = 1	

VIII. 1 Duurzaam servies en bestek (V)

Norm:

Het bedrijf maakt zo veel mogelijk gebruik van duurzaam servies en bestek.

Toelichting:

Indien het bedrijf zelf eet- of drinkwaren of artikelen verkoopt, dient bij de verpakking daarvan rekening gehouden te worden met het milieu, zoals gebruik duurzame, composteerbare of recyclebare materialen (van papier, hout of biologisch afbreekbaar plastic) of het gebruik onbreekbare kunststof glazen, bekertjes en serviesgoed. Eenmalige gebruiksvoorwerpen worden zoveel mogelijk gemeden.

Controle:

Visuele controle van de gebruikte verpakkingen

VIII.2 Grootverpakkingen / retoursysteem (V)

Norm:

De ondernemer heeft (aantoonbaar) afspraken gemaakt met zijn leveranciers om het verpakkingsmateriaal retour te geven.

Toelichting:

Met minimaal 50% van de belangrijkste leveranciers zijn afspraken gemaakt om de hoeveelheid verpakkingen te reduceren. Hierbij valt te denken aan:

- Retoursystemen, zoals statiegeld op flessen en kratten,
- Meermalige verpakkingen, zoals hervulbare statiegeldverpakkingen voor zuivel, vruchtensappen, schoonmaakmiddelen en dergelijke,
- Leveringen op retourpallets / rolcontainers,
- Producten los in groot(bulk)verpakking, onverpakt of in minder verpakking kopen.

Een overzicht van de leveranciers zit in het milieuarchief, met daarbij aangegeven met welke leveranciers afspraken zijn gemaakt.

Controle:

Schriftelijke afspraken met de leveranciers en de aanwezigheid van grootverpakkingen.

VIII 3. Food en beverage – 1 (V)

Norm:

De inkoop van food en beverage in de horeca bestaat ten minste uit 6 minder milieubelastende producten of sociaal verantwoorde producten

De onderneming is tevens in staat om *op verzoek van de klant* 60% f&b van het aanbod uit minder milieubelastende producten of sociaal verantwoorde producten te leveren.

Toelichting:

Onder minder milieubelastend wordt hier verstaan food & beverage producten met certificeringen als EKO, biologisch, Milieukeur, EU Ecolabel of Rainforest Alliance. Ook producten die het Fairtrade-label hebben (Max Havelaar) vallen onder deze norm. Tevens vallen hieronder ook seizoensgebonden of streekgebonden producten.

VIII 4. Food en beverage – 2 (O)

Norm:

De inkoop van food en beverage in de horeca bestaat ten minste uit 10 minder milieubelastende producten of sociaal verantwoorde producten.

De onderneming is in staat om *op verzoek van de klant* ten minste 100% van het aanbod f&b uit minder milieubelastende producten of sociaal verantwoorde producten te leveren.

Toelichting:

Deze norm telt mee bij het gebruik van ten minste 8 food & beverage producten met certificeringen als EKO, biologisch, Milieukeur, EU Ecolabel of Rainforest Alliance. Ook producten die het Fairtrade-label hebben (Max Havelaar) vallen onder deze norm. Tevens vallen hieronder ook seizoensgebonden of streekgebonden producten.

IX Groen en ruimte:

Aantal criteria	Behaalde criteria
V = 1	
O = 3	

IX.1 Onderhoud groenvoorzieningen (V)

Norm:

Het onderhoud aan de groenvoorziening gebeurt minder milieu belastend.

Toelichting:

Het betreft hier het onderhoud aan de groenvoorzieningen op het terrein en rond de attracties en gebouwen.

Chemische bestrijding en bemesting mag maximaal één keer per jaar, of in verdunde aanpak indien dat doeltreffend is en onder bepaalde condities, 3 keer per jaar, waarbij hoeveelheid chemische middelen gelijk blijft als aan één keer per jaar. Indien het noodzakelijk voor de specifieke bedrijfsvoering is dat er meerdere keren per jaar gebruik gemaakt moet worden van chemische bestrijding, dient dispensatie aangevraagd te worden bij het bestuur van de KMK.

Sproei en watergeefinstallaties worden alléén ingezet vóór zonsopgang of na zonsondergang.

Controle:

Controle op locatie.

IX.2 Groenbeheerplan (O)

Norm:

De organisatie beschikt over een plan voor het groenbeheer op het terrein .

Toelichting:

Het groenbeheerplan bestaat minimaal uit de volgende onderdelen:

- a) Inleiding (inclusief bedrijfsgegevens)
- b) Globale inventarisatie van de huidige planten en bomensoorten en een beschrijving over aanwezige landschapselementen op en rond het bedrijf
- c) Beschrijving uitgangspunten, wensen en visie hoe momenteel met die natuur op en rond het bedrijf wordt omgegaan en hoe in de toekomst (bijvoorbeeld op het gebied van snoeien, gras maaien en onkruid bestrijden)
- d) Uitwerking in een beheersplan voor de natuur op en rond het bedrijf. In dit plan wordt gekeken naar de gewenste toekomstige ontwikkeling van de natuur
- e) Overzicht maatregelen en kosten van het plan
- f) Bijlagen + overzichtskaart

Dit plan is opgesteld in samenwerking met een deskundige. Dit kan een deskundige uit de eigen organisatie zijn of van een lokale/regionale natuurorganisatie of een organisatie voor landschapsbeheer. De handtekening van deze deskundige staat onder het plan. Er mag uitsluitend gebruik worden gemaakt van minder milieubelastende bestrijdingsmiddelen. Deze norm geldt ook voor een plan dat is geschreven voor het binnenmilieu, waarbij een ecologische situatie is nagebootst.

Controle:

Schriftelijk vastgelegd plan voor groenbeheer en controle gebruikte bestrijdingsmiddelen.

IX.3 Natuurontwikkeling of natuurbeheer (O)

Norm:

De ondernemer stimuleert aantoonbaar natuurontwikkeling, op en/of rond het bedrijf óf in het buitenland óf de ondernemer beheert de natuur op en/of rond het bedrijf op een ecologisch verantwoorde wijze.

Toelichting:

Het gaat hierbij om een aaneengesloten terrein c.q. gebied, dat geen recreatiebestemming heeft, maar alleen bestemd is voor natuurontwikkeling. Centraal staat de natuurwinst en de herkenbaarheid van dit stuk natuur.

Controle:

Visuele controle of bij natuurontwikkeling in het buitenland schriftelijk aantoonbaar.

IX.4 Faunaplan (O)

Norm:

De organisatie is in het bezit van een faunaplan opgesteld door een deskundige.

Toelichting:

Het faunaplan geeft een opsomming van één of meer faunasoorten (vogels, vlinders, insecten of andere dieren) op en/of rond het bedrijf. De opsomming is gedaan door een organisatie die hierin is gespecialiseerd. Bij de inventarisatie gaat het voornamelijk om die faunasoorten waar geen directe invloed op is door de organisatie zelf. Bijvoorbeeld een dierentuin die een inventarisatie heeft gemaakt van al haar dieren op het park valt buiten het faunaplan.

Controle:

Aanwezigheid van faunaplan opgesteld door een deskundige.

X Milieubewuste activiteiten:

Aantal criteria	Behaalde criteria
V = 1	
O = 4	

X. 1 Vervoersmanagement (V)

Norm:

Het bedrijf heeft ten minste **drie** van onderstaande maatregelen genomen om de milieubelasting van vervoer naar, van en op het bedrijf te verminderen.

Toelichting:

Vervoersmanagement houdt in: het vervoergedrag van werknemers, bezoekers en goederenstromen zodanig beïnvloeden dat het vermijdbaar autogebruik wordt teruggedrongen om problemen rondom bereikbaarheid, leefbaarheid en parkeren op te lossen. De ondernemer, het personeel en de gasten kunnen op, rond en naar het bedrijf gebruikmaken van alternatieve vervoerswijzen en/of milieuverantwoorde vervoermiddelen.:

- Overdekte fietsenberging voor personeel/gasten
- Bedrijfsfietsen voor personeel
- OV grootverbruikerscontract voor personeel
- Maatregelen voor carpoolers
- Routebeschrijving met informatie over OV op website
- Het bedrijf biedt de gasten mogelijkheden voor het huren van fietsen, wandelkarren en/of strandkarren
- Informatie over OV zichtbaar ophangen (dienstregelingen, meerdaagse-kaarten, e.d.)
- De onderneming biedt de gasten de mogelijkheid om met "groepsvervoer" naar de onderneming te komen en te vertrekken.
- Het bedrijf maakt op het eigen terrein gebruik van milieuverantwoorde vervoermiddelen, zoals handkarren, fietsen, electrokarren en dergelijke
- Deelname aan regeling voor CO2-compensatie
- Overig, nl:.....

Controle:

Visuele controle van de doorgevoerde maatregelen en/of contracten.

X. 2 Vervoersmanagement-2 (O)

Norm:

Het bedrijf heeft ten minste **vijf** van bovenstaande maatregelen uit X.1 genomen om de milieubelasting van vervoer naar, van en op het bedrijf te verminderen

X. 3 Vervoersmanagement³ (O)

Norm:

Het bedrijf heeft ten minste **zeven** van de maatregelen uit X. 1 genomen om de milieubelasting van vervoer naar, van en op het bedrijf te verminderen

X. 4 Geluidbeheerplan (O)

Norm:

De organisatie is in het bezit van een geluidbeheerplan, waarin tevens is beschreven wat de procedure is bij geluidsoverschrijding.

Toelichting:

Het geluidbeheerplan is een plan of computerprogramma dat vooraf kan bepalen of sprake is van geluidsoverlast en of de geluidsproductie binnen de vergunning valt. Het vooraf bepalen van de geluidsproductie van drukke periodes en/of bepaalde specifieke evenementen (b.v. vuurwerk) geschiedt op basis van onderzoek of berekening. De organisatie heeft vooraf vastgesteld wat de procedures zijn bij geluidsoverschrijding en dit beleid wordt ondersteund door de directie. Daarnaast meten medewerkers, tijdens zeer drukke periodes of speciale evenementen met hoge geluidsbelasting, het geluid en zorgen bij overtreding dat gepaste maatregelen worden genomen. Het plan dient minimaal om de 5 jaar te worden herzien.

Controle:

Aanwezigheid van geluidbeheersplan, inclusief procedure bij geluidsovertreding (deze norm is alleen van toepassing op meldingsplichtige bedrijven).

X. 5 Aanbieden van natuur / milieuactiviteiten (O)

Norm:

Het bedrijf organiseert (of laat organiseren) minimaal twee maal per jaar natuur en/of milieuactiviteiten voor de gasten.

Toelichting:

Optie 1:

De activiteit wordt schriftelijk aangekondigd, duurt minimaal een dagdeel en wordt in samenwerking met een lokale / regionale natuur- of milieuorganisatie of andere deskundige partij uitgevoerd. In het milieuarchief is schriftelijk bewijs opgenomen dat de activiteiten zijn uitgevoerd zijn of gaan worden.

Voorbeelden van dergelijke activiteiten zijn:

- Natuur de onderhouden en/of te behouden, (b.v. wilgen knotten, papier /afval opruimen);
- Excursies of georganiseerde wandelingen of fietstochten naar natuurgebieden in de omgeving, onder leiding van een deskundige;
- Milieu-zeskamp of andere competities met het onderwerp milieu of natuur.

Optie 2:

Het bedrijf biedt doorlopend activiteiten aan, welke gasten zonder begeleiding kunnen uitvoeren (bijv. natuurspeurtocht, determinatiekaart). De activiteit heeft een duidelijke opdracht in zich en is controleerbaar (wie, wanneer en met welk resultaat).

Controle:

Administratieve controle van aankondiging en bewijs van uitvoeren (milieuarchief).

XI Kantoor en receptie:

Aantal criteria	Behaalde criteria
V = 2	
O = 8	

XI.1 Minder milieubelastend papier 1 (V)

Norm:

Alle op het bedrijf aanwezige kantoorpapier (waaronder briefpapier, kopieerpapier, schrijfblokken en enveloppen) is minder milieubelastend ECF of TCF geproduceerd.

Toelichting:

ECF: TCF:

Voorheen werd chloor gebruikt om de houtkleur uit nieuw papier te verwijderen. Dat leverde veel watervervuiling op. Er is nu steeds meer 'chloorvrij gebleekt' papier op de markt, in twee soorten: ECF (*elemental chlorine free bleaching*) en TCF (*totally chlorine free bleaching*)

Controle:

Visuele controle en facturen inkoop papier.

XI.2 Minder Milieubelastend papier (1) (O)

Norm:

Alle op het bedrijf aanwezige kantoorpapier (waaronder briefpapier, kopieerpapier, schrijfblokken en enveloppen) is minder milieubelastend .

Toelichting:

Hiertoe wordt papier gerekend met een erkend milieukeurmerk, zoals Milieukeur, Blaue Engel, Nordic Swan, FSC, PEFC of Europees Ecolabel of papier dat aan de eisen van deze keurmerken voldoet.

Controle:

Administratieve controle facturen inkoop papier en visuele controle aanwezigheid

XI.3 Minder milieubelastend papier (2) (O)

Norm:

De brochures, prijslijsten en ander drukwerk van de onderneming zijn gedrukt op minder milieubelastend papier.

Toelichting:

Hiertoe wordt papier gerekend met een erkend milieukeurmerk, zoals Milieukeur, Blaue Engel, Nordic Swan, FSC, PEFC of Europees Ecolabel of papier dat aan de eisen van deze keurmerken voldoet.

Controle: Administratieve controle facturen inkoop papier en visuele controle aanwezigheid.

XI 4 . Minder papier (O)

Norm:

Reductie papierverbruik. Wordt aantoonbaar minder papier gebruikt. O.a. afdruk op A5 formaat, dubbelzijdig of hergebruik oud papier intern. Of contracten, facturen etc. worden als pdf via e-mail verstuurd.

Controle:

Visuele controle.

XI 5. Duurzaam bouwen tijdens nieuwbouw, verbouw of renovatie. (V)

Norm:

Tijdens nieuwbouw, verbouw of renovatie is het bedrijf verplicht **in het offerte traject** naar duurzame materialen te informeren of bouwmaterialen die een duurzaamheidskeurmerk hebben.

Toelichting:

Onder duurzame bouwmaterialen worden materialen bedoelt zoals omschreven op www.sveweb.nl , www.milieucentraal.nl of de sites waarnaar milieucentraal doorverwijst.

Controle:

Indien sprake is van nieuwbouw, verbouw of renovatie controle van aanbiedingen van leveranciers.

XI.6 Duurzaam bouwen tijdens nieuwbouw, verbouw of renovatie (O)

Norm:

Tijdens nieuwbouw, verbouw of renovatie op het bedrijf wordt rekening gehouden met het milieu door ten minste 4 duurzame bouwmaterialen toe te passen.

Toelichting:

Onder duurzame bouwmaterialen worden materialen bedoelt zoals omschreven op www.milieucentraal.nl of de sites waarnaar milieucentraal doorverwijst.

Controle:

Administratieve controle schriftelijke aantoonbaarheid maatregelen (vermeld op bestek en facturen) of tijdens de controle duidelijk waarneembaar.

XI.7 Milieuvriendelijk schilderwerk (O)

Norm:

Tijdens schilderwerkzaamheden aan de gebouwen op het bedrijf wordt uitsluitend gebruik gemaakt van binnen- en buitenverf met een erkend milieukeurmerk, zoals Milieukeur of Europees Ecolabel en verf die aan vergelijkbare criteria voldoet.

Toelichting:

Tijdens schilderwerkzaamheden in of aan de gebouwen op van het bedrijf wordt volledig gebruik gemaakt van binnen- en buitenverf zonder lood of schadelijke pigmenten minder milieubelastende verven. Deze verven zijn of water gedragen (binnen en buiten en bevatten geen lood of schadelijke pigmenten. Verven met een milieukeurmerk, EU ecolabel of vergelijkbaar zijn altijd goed.

HIGH SOLIDS zijn op dit moment meest gebruikt en dus niet onderscheidend, deze gaan in 2010 vervangen worden. Watergedragen is op dit moment de (wettelijke) norm.

Controle:

Administratieve controle facturen inkoop verven of het contract met de schilder aan wie het schilderwerk is uitbesteed.

XII Bonusnormen

XII.1 Aanvullende milieumaatregel (Bonusnorm) (O)

Norm:

De ondernemer heeft een milieubesparende maatregel op het bedrijf genomen, die nog niet in de bovenstaande normen van de Green Key aan bod is gekomen.

Toelichting:

Het gaat hierbij om een maatregel, waarbij de ondernemer kan aantonen dat er daadwerkelijk milieuwinst wordt behaald. De maatregel dient vooraf te worden ingediend en behoeft de goedkeuring van het bestuur.

Controle:

Visuele controle.

XII.2 Aanvullende milieumaatregel (Bonusnorm) (O)

Norm:

De ondernemer heeft een milieubesparende maatregel op het bedrijf genomen, die nog niet in de bovenstaande normen van de Green Key aan bod is gekomen.

Toelichting:

Het gaat hierbij om een maatregel, waarbij de ondernemer kan aantonen dat er daadwerkelijk milieuwinst wordt behaald. De maatregel dient vooraf te worden ingediend en behoeft de goedkeuring van het bestuur.

Controle:

Visuele controle.

Definities

Aanwezigheidsdetectie

Door middel van een sensor wordt bepaald of in een bepaalde ruimte een bewegend voorwerp aanwezig is. Is dit niet het geval dan schakelt de sensor de stroom na een bepaalde tijd automatisch uit.

Armatuur

Lichtbak

Aspen

Aspen is speciale (alkylaat) benzine. Het bevat vrijwel geen voor de mens schadelijke stoffen (zoals benzeen). Hierdoor zijn zowel de brandstofdampen als de uitlaatgassen beduidend minder schadelijk. Als gebruiker merkt u dit direct; geen last van irritaties aan ogen en luchtwegen, geen hoofdpijn, misselijkheid, etc. Overall waar mensen direct in aanraking komen met brandstofdampen en uitlaatgassen is Aspen een zeer gewaardeerd alternatief. Daarom wordt Aspen onder andere gebruikt in machines voor groenonderhoud en weg- & waterbouw, particuliere tuinmachines, indoor-karts, jetski's, kleinere buitenboardmotoren, waterpompen, generatoren, etc.

Centrumgebouw

Een gebouw met centrale voorzieningen, die vrij toegankelijk zijn voor publiek (gebouwen zoals horeca en uitgifteruimtes vallen hier ook onder).

Dagrecreatie

Recreatie in de vorm van een dagje uit (dagtoerisme). Voorbeelden zijn rondvaartboten, attractieparken, dierentuinen, musea en buitensport.

Duurzame stroom

Duurzaam opgewekte stroom is de naam voor elektriciteit die wordt opgewekt uit duurzame energiebronnen als zon, wind en water. Er worden diverse benamingen hiervoor gebruikt: groene stroom, eco-stroom of natuurstroom.

Eco-stroom

Zie duurzame stroom

Groene stroom

Zie duurzame stroom

Groepsvervoer

Voorbeelden van groepsvervoer zijn o.a.: openbaar vervoer, taxibus, bosbus (bus die langs diverse toeristische en recreatieve bestemming rijdt), discobus

Hot-fill wasmachines

De meeste wasmachine gebruiken koud water, dat in de wasmachine elektrisch wordt verwarmd. Omdat bij de productie van elektriciteit energie verloren gaat, wordt energie bespaard als de wasmachine rechtstreeks wordt gevuld met warm water uit een gasgestookte installatie (VR- of HR-ketel). Wasmachines die hiervoor geschikt zijn, heten hot-fill wasmachines. Met een hot-fill wasmachine wordt 20 tot 25 procent energie bespaard. Het gebruik van 'hot-fill' bespaart meer energie, naarmate de wasmachine dichter bij het warm watertoestel is, omdat dan minder warmteverlies via de leidingen ontstaat. Is de leidinglengte tussen warmwatertoestel en wasmachine meer dan 12 meter dan is 'hot-fill' meestal niet interessant.

Lumen

Eenheid van hoeveel licht. De lichtsterkte geeft aan hoeveel licht (lumen) op een vierkante meter valt, dit wordt uitgedrukt in lux (1 lux = 1 lumen per m²). Voor de gang is 50 lux voldoende, om te lezen heeft u minimaal 200 lux nodig en voor priegelwerk is 1000 lux net genoeg. Een kale gloeilamp van 60 Watt geeft ongeveer 60 lux op een 1 meter lager gelegen tafelblad.

Natuurstroom

Zie duurzame stroom

Retoursystemen

Systeem om verpakkingsmaterialen te retourneren aan de leverancier gestimuleerd door middel van statiegeld op bijvoorbeeld flessen en kratten.

Spiegeloptiekarmatuur

Energie-efficiënte binnenverlichting. Bij een spiegeloptiekarmatuur wordt gebruik gemaakt van spiegels om de lichtefficiency te verbeteren.

Stichting KMK

Stichting Keurmerk Milieu, Veiligheid en Kwaliteit

Tijdschakelaar

Schakelaar die men op een bepaalde tijd kan afstellen. De schakelaar kan gekoppeld worden zijn aan één armatuur, aan de verlichting in een ruimte of aan de verlichting van het gehele gebouw.

VOS

Vluchtige Organische Stoffen. De grootste milieunadelen van verf hebben te maken met de vluchtige organische stoffen als oplosmiddel. Als deze oplosmiddelen verdampen, komen ze in de lucht terecht en veroorzaken milieuproblemen. Soms zijn ze schadelijk voor de gezondheid. Wie tijdens het schilderen bijvoorbeeld slecht ventileert, ademt teveel vluchtige organische stoffen in en kan daardoor last krijgen van duizeligheid en een dronken gevoel. Bij langdurige inademing kan het zenuwstelsel worden aangetast.

Colofon

Copyright © 2010

Stichting Keurmerk Milieu, Veiligheid en Kwaliteit
Postbus 102
3970 AC Driebergen
Telefoon: +31 (0)343) 52 47 20
Fax: +31 (0)343) 52 47 80
E-mail adres: greenkey@kmvk.nl
Internet adres : www.greenkey.nl

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Stichting Keurmerk Milieu, Veiligheid en Kwaliteit

Aan deze handleiding is de grootst mogelijke zorg besteed. Mochten er onverhoopt toch fouten in aanwezig blijken te zijn, dan is de Stichting Keurmerk Milieu, Veiligheid en Kwaliteit niet aansprakelijk voor welke gevolgen dan ook.
Deze handleiding is eigendom van Stichting Keurmerk Milieu, Veiligheid & Kwaliteit (KMKV). Niets uit deze handleiding mag gebruikt worden voor andere doeleinden zonder toestemming van Stichting KMKV.

Datum van ingang: 1 januari 2010
Geldig tot: 31 december 2011